

ABDÜLHAK HÂMİD'İN DİLİNDEN ALT-KÜLTÜR ELEŞTİRİSİ¹

ABDULHAK HAMID'S CRITIQUE OF THE SUBCULTURE

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYZAZ

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

hayrettinayaz@gmail.com

Öz

Sanatçının, çağının tanığı olduğu görüşü genelde kabul gören bir önermedir. Daha çok roman ve hikâye gibi anlatı türü yazarları için geçerli olan bu görüş, bazen toplum meselelerini şiirine taşıyan şairler için de düşünülebilir. Abdülhak Hâmit'in "Sokaklarımızda" adlı şiiri de yazıldığı döneme tanıklık eden bir mahiyet taşıyor. Şiir, okuru 1920'li yılların İstanbul'una bir yolculuğa çıkartıyor. Savaş ve işgal sonrasında bu kentteki toplum düzeninde görülen kimi alt-üst oluşlar şair (Hâmit)i rahatsız eder. Belediyenin yetki ve sorumluluğuna giren meselelerden ötürü dönemin şehremini (belediye başkanı) Dr. Emin Erkul'a hitaben yazılan bu şiir, cemiyet meselelerine mesafeli bir edebi türe konu olması bakımından dikkate şayandır.

Anahtar Kelimeler: Şehremini, halkın huzuru, sefiller, hayâ ve edep,

Abstract

The suggestion that the artist is the witness of his own era is a widely accepted hypothesis. This suggestion, which is mostly valid for the writers of such narratives as novel and story, can sometimes be made for the poets who communicate the issues of the society in their poems. The poem "In Our Streets (Sokaklarımızda)" of Abdülhak Hamid that is dealt with in this paper takes the reader for a journey in Istanbul in 1920s. Some societal disorders in the aftermath of the war and the occupation disturb the poet (Hamid). This poem, which was written for the mayor of the time Dr. Emin Erkul responsible for governing the city, also worries the artist of a literary genre which is frosty for the societal issues. In the general flow of the poem, the poet first utters the troubles he has witnessed, and then proposes some solutions.

Key Words: Mayor, the Welfare of the Society, the Miserable, Good Manners and Propriety.

Giriş

Tanzimat'ın ilanıyla yüzünü Batı'ya çeviren Osmanlı İmparatorluğu, askerî, siyasî, hukukî ve iktisadî sahalara yayılan resmi düzenlemelerin yanı sıra, aydınlar eliyle de edebî ve kültürel alanında köklü bir dönüşüme uğradı. Tanzimat'a gelinceye kadar Osmanlı entelijansiyasının Batı'ya dair algısı çok sınırlıydı. Denebilir ki bu evrenle ilgili malûmat

¹ *Alt-kültür kavramı, bazı disiplinlerde farklı anlamlar taşımaktadır. Bu kavramı sosyolojik anlamıyla kullanılmaktadır. Alt-kültür, yalnız (subculture) daha geniş nitelikteki kültürden ayrıdır o kültürün sembolleri, değerleri ve inançlarını ödünç alırlar (ve genellikle çarpıtır, abartır veya tersine çevirirler). Alt-kültür kavramı, suç ve sapkınlık sosyolojisinde, bilhassa gençlik kültürüyle ilgili araştırmalarda geniş çaplı olarak kullanılmaktadır. (Marshall, 1999, s.16, 17, 18.)*

sefaretnâmelerden ibaretti. Tanzimat'ın ilanından birkaç yıl önceden başlayarak Avrupa'ya öğrenci gönderilmesiyle başlayan Batı ilgisi giderek hız kazandı. Avrupa başkentleri (Paris, Viyana ve Londra), Osmanlı entelektüelinin idrakine yansıyan yeni çekim merkezleri oldular.

Böylece Osmanlı elitinin Batı, -daha dar anlamda Paris- ilgisi bir tutkuya dönüştü. Bu makaleyle konu olan bir şiiri dolayısıyla kendisinden sıkça söz edeceğimiz Abdülhak Hâmit için de Batı'yı görmek orada yaşamak arzusu aynı durumdadır. Makber Şairi üzerindeki etkisi hayli fazla olan Hoca Tahsin Efendi'nin, talebesinin ilgisini Batı (Paris)'ya yöneltmek için kaleme aldığı şu beyit dikkat çekicidir:

Paris'e git bir gün önce akl ü fikrin varsa

Âleme gelmiş sayılmaz gitmeyenler Paris'e (Akıncı, s.11)

Batı ve onun değerleriyle tanışan Osmanlı entelektüelleri, artık iki evren arasında kıyaslamalar yapıyorlardı. Söz konusu kıyaslamalar hayatın hemen her alanına yayılan geniş bir spektrum oluşturuyordu. Tabii kıyaslamada üstünlüğü Avrupa kültür ve medeniyetine mal etmekten çekinmediler. Ziyâ Paşa'nın şu beyti, bu kıyaslamayı keskin biçimde dile getiriyor:

Diyar-ı küfrü gezdim, beldeler, kâşaneler gördüm,

Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün virâneler gördüm...

Avrupaî Devir Türk edebiyatındaki yeniliklerde önemli bir paya sahip olan Abdülhak Hamit'in Batı ilgisi erken başladı; hocası Tahsin Efendi'nin yukarıdaki öğüdünü tutarcasına küçük yaşta ağabeyiyle birlikte Paris'te gitti ve bir sürede burada kaldı. Böylece Hamit, farklı zamanlarda diplomat misyonuyla görev yapacağı Avrupa'ya ilk adımını atmış oluyordu.

Avrupaî devir Türk şiirinin kurucu kadrosu içerisinde önemli bir role sahip olan Abdülhak Hamid Tarhan, uzun sayılabilen edebî hayatında yeni tarz şiirin geçirdiği istihalelere hem şahit olmuş hem de bu istihalelerin bizzat içerisinde yer almıştır. Makber şairi, bir yandan ölüm, hayat ve Yaratıcı konusunda metafizik düşüncenin sınırlarını alabildiğine genişletirken diğer yandan tabiat, aşk ve mitolojiye yeni bir çehre kazandırarak bu unsurları şiirinin konusu yaptı. Bununla beraber Ancak Hamit, şiirindeki bu baskın temaların dışına çıkarak cemiyet hayatıyla ilgili kimi konulara da değinmeyi ihmal etmemiştir. Bu tarz şiirleri daha çok gazete ve dergi sayfalarında dağınık halde bulunanların içinde yer almaktadır.²

² Hamid'in basılan eserlerinin dışında, kendi dönemindeki dergi ve gazetelerinde yayınladığı birkaç cilt tutacak ölçüde şiirleri de bulunmaktadır. Hâmid, bu şiirlerini kitap halinde bastırmak istemiş, "Yâdigâr"

İlkin babasının daha sonra kendisinin hariciyedeki görevleri dolayısıyla uzun yıllar Batı'da yaşamış olması Hamid'i, Şark'a (özelde İstanbul'a) eleştirel bir gözle bakmaya itmiştir. "Sokaklarımızda" başta olmak üzere birçok şiirinde Hamit sosyal düzensizlikleri sert ifadelerle eleştirir. Bu eleştirilerinde gündelik dile ait alelade kimi kelimelerle şiir dilinin sınırlarını zorlamaktadır.

Hamit'in, belediyenin görev ve sorumluluk alanına giren kimi konulardaki düzensizlikleri eleştiren "Sokaklarımız"da manzumesini yukarıdaki görüşler doğrultusunda irdedeceğiz.

SOKAKLARIMIZDA

Siz, Şehremini, hem de cihân-dîde bir emîn,
siz, mîr-i nabızgîr, mizâc-aşinâ-yı halk!
Ben gerçi istemem size etmek senâ-yı halk,
ancak, bilirsiniz, mütemeddin bir ülkede,
mesul olan hükümetin en çok gözettiği
halkın huzûrudur.
Erkek kadın, sokaktan o halkın mürûrudur,
çarşımadan kesân veya nâkesân ile!
Bizdeyse kısım-ı halk, sinan ü lisan ile
lâyuflihun taarruzu görmekte daima.
Bir görse ezkazâ,
o hükümet ne der aceb?
Hattâ değil vakar u şeref, iffet ü edeb,
olsun diyor o gözle kulak sadmeden masun!
Yollarda cins cins küfeler,
mu'tib-i u'yûn.
Yahut gürültüsüyle hırâşende-i sımâh,
bilmem nasıl deyim! O tekerlekli cifeler

ve "Hep ve Hiç" adlarını vermeyi düşünmüş. (Bkz. Gündüz Akıncı, "Abdülhak Hamid Tarhan: Hayatı, Eserleri ve Sanatı (Doktora Çalışması), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1954, s. 242.)

Nitekim İnci Enginün Hâmid'in bu şiirlerini aynı adla yayınlamıştır. (Bkz. Abdülhak Hamid Tarhan: Bütün Şiirleri 3 - Hep Yahut Hiç/İlham-ı Vatan [Hazırlayan: Prof. Dr. İnci Enginün], Dergâh Yayınları, 1982)

seyyar peykeler ki mülevves ve serseri,
küstah,
bir kopuk, ya ufûnetli bir çocuk
tedvir eder. Ayakta durur hem de ekseri,
kalkmakta sanki şâha bu sûretle meskenet
Hadden ziyâde çıkmaya lâzım mümânaat
ıZRÂR edin demem size elbet esâfili
dinsin demek olur mu ticaret meşâgılı?
onlar ya nısf-ı leylde yahut alessesher,
mezun gerek taharrüke. Siz gösterin misâl
Yani muayyen olmalı sâ'ât-ı iştigal,
tahdîd edin o ayb ile noksanı; büsbütün
tevkif edin fakat o müsellah kavaf ili.
Bîşek bu memlekette furûmâyegân için,
bir mekteb-i haya vü edeb muktezî bugün.
Cebren ve kahren etmeli te'dîb erâzili!

Servet-i Fünûn, c. 58, nr. 48-1522, 15 Teşrin-i Evvel 1341/1925, s. 338

(Enginün, 233 – 234).

Şiirin Dil, Üslup ve Şekil Özellikleri

“Sokaklarımızda” şiirine egemen olan dil ve üslup özellikleri, Hamit’in diğer eserlerinden farklı değildir. Bu şairin kullandığı dil ayrı bir çalışmanın konusudur. Ancak ele aldığımız şiir münasebetiyle şunu ifade etmeliyiz: Abdülhak Hamit’in Türk şiirinde hem şekil hem de muhteva yönünde yaptığı yenilik önemli olmakla beraber dil kullanımını bakımından çok eleştirilmiştir. Çünkü Hamit’in dili şiirde yaptığı yenilikle paralel gitmiyor. Şair ağdalı ve tekellüflü bir dili yeğliyor. Arapça ve Farsça kelime ve terkipler Hamit’in eserlerinde hayli yoğundur. Hamit’in dil kullanımındaki bu özensizliği iradi bir tercihten ziyâde hariciyedeki görevleri dolayısıyla uzun müddet yurtdışında kalmanın getirdiği ilgisizliğe bağlanabilir. Çünkü Makber şairinin, kendini idrak edişinden ölüm tarihi olan 1937 yılına kadar devam eden süreçte dilde meydana gelen sadeleşmeyi dikkate almaması beklenemez.

“Sokaklarımızda” şiirindeki dil kullanımında -şairin sanat kudretine duyulması gereken saygıyı eksik etmeden söylemeliyiz ki - keyfi bir tutum egemendir. Şiirden seçtiğimiz şu kelime ve terkipler, manzumenin yazıldığı dönemdeki sadeleşmiş Türkçe karşısında hayli ağır kalıyor:

“mîr-i nabızgîr”, “mizâc-aşînâ-yı halk”, halkın mürûru”, “çarpışmadan kesân veya nâkesân” “kısım-ı halk”, “sinan ü lisan ile lâyuflihun” “mu’tib-i u’yûn”, “ hırâşende-i sımâh”, “nısf-ı leyde yahut alessheher”, “müsellaah kavafil”, “ furûmâyeğân” v.b.

Hamid’in bu şiiri, muhtevasının yanı sıra şekil itibarıyla de dikkat çekicidir. Şöyle ki, mısraların tamamı aynı vezinle devam etmiyor. Hamid bu şiirini, olgun örneğine Hâşim’de rastlanan “serbest müstezat” düzeninde yazmıştır. Vezin, cemiyet hayatındaki alt-üst oluşları dile getiren manzumenin muhtevasıyla paralel bir hareketlilik gösteriyor: Birden fazla kalıbın kullanıldığı şiirin inşa tarzında baskın kalıp “Mef’ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün”dür. Bunun yanında, iki-üç tefileden oluşan kalıplar da kullanmıştır: Mefâ’ilün / Mefâ’ilün veya Mef’ûlü Fâ’ilâtün gibi.

Şiirin Muhtevası

Osmanlı Devleti’nin başkenti İstanbul, 1920 – 1923 yılları arasında I. Dünya Savaşı’nın galip güçlerinin işgali altında kaldı. Tabiatıyla işgalin getirdiği kaotik ortam bu tarihî kentin dengelerini önemli ölçüde sarsmıştı. Kentte yaşayan “şehirli” insanın zerâfetiyle bağdaşmayan alt-kültür kodları medeni kurguyu bozan bir mahiyet almıştı. İşte Abdülhak Hamit’i tavrı almaya zorlayan söz konusu sosyal düzensizlik “Sokaklarımızda” şiirinin yazılmasına sebep olmuştur.

Şiire başlık olarak “sokak” kelimesinin seçilmesi sebepsiz değildir. Cadde ve sokaklar, kamunun ortak kullanımına açılan mekânlardır. Dolayısıyla bu mekânlara arız olan düzensizlikler hemen herkesi rahatsız edici bir etkiye sahiptir. Bu itibarla Hamit de şiirine bu başlığı alarak dillendirdiği fikirlerini daha güçlendirmiştir.

Şiirde dikkat çeken diğer bir husus ise, şairin serzeniş ve tarizlerine muhatap olan dönemin İstanbul şehremini (belediye başkanı)nin kimliğidir. Operatör Emin Bey³ olarak anılan Dr. Emin Erkul (Seyitoğlu) dört yıl süreyle İstanbul Belediye Başkanlığı yapar. Başarılı selefi Haydar Bey’in ardından bu göreve getirilen Dr. Erkul’dan beklentiler büyüktür. Devrin gazetelerinden Akşam’da yer alan bir yazıda beklentiler şöyle dillendirilir:

³ Dr. Emin Erkul 1881 yılında Yunanistan’ın Grebene kasabasında doğdu. 1905’te Askerî Tıbbiye’den hekim yüzbaşı olarak mezun oldu. Gülhane Askerî Hastanesi cerrahî servisinde çalıştı. 1909’da operatör oldu. Bir süre Bursa İl Sağlık Müdürlüğü görevinde bulundu. Kurtuluş Savaşı’nda aktif rol oynayan Dr. Erkul, Birinci Dönem Bursa milletvekili oldu. 1924-1928 arası İstanbul Şehreminiği (Belediye Başkanlığı)’ne atandı. 1929’da kendi isteğiyle emekli olduktan sonra çeşitli kuruluşlarda yöneticilik ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. 3 Haziran 1964 İstanbul’da öldü. (Ergin, 583)

“Operatör Emin Bey İstanbul’a, Ali Haydar Bey Ankara’ya şehremini oldular. Cumhuriyet için her iki şehrin ehemmiyeti var ve her iki şehir de hususiyetlere nazaran büsbütün başka mesai programları lâzımdır. Haydar ve Emin Beyler, biri bir şehrin te’sisine diğeri tamamiyle değişen şeraite göre bir şehrin inkişafına çalışmak vazifelerini üzerine aldılar. Her ikisinin mevkii de ale’l-âde bir belediye reisliği mevkiinin çok fevkindedir. Vazifeleri basit bir “belediyecilik” değildir.

Her ikisinin muvaffakiyeti cumhuriyeti takviye edecektir.” (Ergin, 563)

Ancak devrin basın organları başta olmak üzere etkili şahıs ve mahfiller, Dr. Erkul’un selefi Haydar Bey’in yerini doldurmadığını dile getirerek icraatlarını kıyasıya eleştirmekten geri durmamışlardır. (Ergin, 563 ve devamı)

İşte Abdülhak Hamit’in “Sokaklarımızda” şiirini de bu eleştirilerin etrafında okumak gerekiyor. Şiirin yazıldığı 1925 yılı İstanbul’undaki rahatsız edici kimi sosyal alt üst oluşlar şairi bir sorumlu aramaya sevk eder. Muhatap bellidir: Şehremini Operatör Dr. Emin Erkul. Yukarda belirtildiği gibi, herkes gibi Makber Şairi’nin de İstanbul’un “beledî” asayiş ve düzeni için ondan beklentileri fazladır. Çünkü Dr. Emin Erkul’un İstanbul gibi bir kente belediye başkanı olarak atanmış olması sebepsiz değildir: Hekim oluşu bir yana, kariyerinin bir kısmını Batı’da yapması onu bu büyük kente şehremini olarak atanmasına etki eden faktörlerin başında gelmiş olmalı.

Yakından tanıdığı intibamı veren ifadelerde Hâmid, ilkin Şehremini Dr. Erkul’un birikim ve tecrübelerinden söz ederek şiire giriş yapar. Buna göre Dr. Erkul dünya (Batı’yı iyi tanıyan biri olmanın yanı sıra (hekimliğine telmihen) halkın nabzını tutan, onları yakından tanıyan bir yönetici olarak ilan eder:

Siz, Şehremini, hem de cihân-dîde bir emîn,
siz, mîr-i nabızgîr, mizâc-aşinâ-yı halk!

Bu girişten sonra şair sözü medeni ülkelerdeki insan ilişkilerine getirir. Ancak İstanbul şehremini Dr. Emin Erkul’a dönük serzenişleri de hemen kendini belli eder. Şehremin’in yakından tanıyıp bilmesi gereken uygar bir ülkede, idare ve düzenden sorumlu olanların en çok gözetmesi gereken hususların başında halkın huzuru gelmektedir. Zira oralarda, kadın erkek, hemen herkesin geçip gittiği cadde ve sokaklar huzurludur. Üstelik bunların içerisinde gerçek manâda insan vasfına sahip olanlar olduğu gibi, insanlıktan nasibini almayanlar da bulunmaktadır. Buna rağmen her tür insan vukuatsız bir ortamda yan yana yürüyebilmektedir:

Ben gerçi istemem size etmek senâ-yı halk,
ancak, bilirsiniz, mütemeddin bir ülkede,
mesul olan hükümetin en çok gözettği
halkın huzûrudur.
Erkek kadın, sokaktan o halkın mürûrudur,
çarşımadan kesân veya nâkesân ile!

Yukarıda dönemin gazetelerinden Akşam'dan yaptığımız iktibastan da belirtildiği gibi, İstanbul ve Ankara, aynı zamanda yeni kurulan Cumhuriyet için prestij karakteri baskın olan kentlerdir. Bu kentlere belediye başkanı olarak atanan kimselerin buna çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Aynı kaygıları paylaştığı intibainı veren Hamit de bu konuya değinir. Medeni (Batı) ülkelerin cadde ve sokakları güven ve intizama sahipken bizde durum böyle midir? Cemiyet hayatı içerisinde yer alan bir kısım halk var ki, gerek lisanlarıyla gerek silahlarıyla iflah olmaz tarzda sürekli kargaşaya yol açmaktadır. Kazara bunu medeni bir ülkenin yöneticileri görse ne derler acaba?

Burada “lâyuflihun” sözü üzerinde de durmak gerekiyor. *Kurtuluş, selâmet, necât* anlamına gelen “felâh” sözünden türeyen bu kelime (Ş. Sami, 1002) Kur'an-ı Kerim'in birçok sûresinde farklı iştikaklarla yer almaktadır. “lâyuflihu” lafzıyla iki sûrede⁴ geçen bu kelimeyi, Türkçede yaygın kullanışları olan iştikakları yerine kutsal metinde yer alışı şekliyle şiire dahil edilmesinin sebepleri olmalı. Burada ilk düşünülecek nokta, şehrin düzenini bozan kimselerin ıslah olamayacak denli kriminal oluşları yargısını ayet referanslarıyla pekiştirme kaygısı güdülmüş olmalı:

Bizdeyse kısm-ı halk, sinan ü lisan ile
lâyuflihun taarruzu görmekte daima.

⁴ “lâyuflihu” lafzı Kur'an-ı Kerim'de Yûnus sûresinin 17, Nahl sûresinin ise 116. âyetlerinde yer almaktadır. Bu tabirin geçtiği âyetlerin mealleri şöyledir:

“Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, Allah'a karşı yalan uydurmak için, “Şu helâldir”, “Şu haramdır” demeyin. Şüphesiz, Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa eremezler.” (Nahl: 116)

“Artık, Allah'a karşı yalan uydurandan veya O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kimdir? Şüphe yok ki (böyle) suçlular asla kurtuluşa ermezler.” (Yûnus:17)

Bir görse ezkazâ,
o hükümet ne der aceb?

Şair, sözü İstanbul'un sokaklarında daha çok da seyyar satıcıların yol açtığı düzensizliklere getirir. Gördüğü bu manzaralar karşısında Hamit, asgari seviyede bazı düzeltmelere razıdır. Şöyle ki: İnsana özgü yüksek değerlerden vakar, şeref, edep ve iffet duygularını rencide eden kötü davranışlar bir yana; yeter ki insanın gözü ve kulağı önünde cereyan eden kaba ve çirkin saldırı ve boğuşmalar son bulsun:

Hattâ değil vakar u şeref, iffet ü edeb,
olsun diyor o gözle kulak sadmeden masun!

İstanbul'un cadde ve sokaklarında rastladığı “çirkin” görüntüler Hâmit'i kızdırmaya devam eder. Şair, rahatsız edici bu görüntüleri özenle seçtiği Arapça ve Farsça menşeli kelimelerle adeta bir tablo gibi resmeder: *hırâşende, cife, mülevves, serseri, küstah, ufûnetli, meskenet...* Cadde ve sokak başlarını tutan seyyar satıcıların avâzeleri kulakları sağır edencesine patlamaktadır. Ya leş görüntüsü veren tabla ve tezgâhlara ne demeli? Üstelik bunları idare edenler, ya kir ve pas içindeki küstah bir kopuk veya etrafa çirkin kokular dağıtan bir çocuktur:

Yollarda cins cins küfeler,
mu'tib-i u'yûn.

Yahut gürültüsüyle hırâşende-i sımâh,
bilmem nasıl deyim! O tekerlekli cifeler
seyyar peykeler ki mülevves ve serseri,
küstah,
bir kopuk, ya ufûnetli bir çocuk

Daha çok ayakta duran bu satıcıların şahsında sefalet ve miskinlik şaha kalkmış gibidir:
tedvir eder. Ayakta durur hem de ekseri,
kalkmakta sanki şâha bu sûretle meskenet

Cadde ve sokakları ulu orta işgal eden bu satıcılara karşı çâre arayan Hâmit, yeniden Şehremini Dr. Erkul'a döner ve lazım gelen tedbirleri sıralar. Ancak şair, bir hayli hırpaladığı seyyar satıcılardan yine de acıma duygusunu esirgemez: Sefalet içindeki bu satıcıları zarara uğratacak yaptırımlardan çok, onları işgal ettikleri yerlere çıkışlarına mani olmak gerekir.

Hadden ziyâde çıkmaya lâzım mûmânaat
ıZRÂR edin demem size elbet esâfili

Çünkü ticarî faaliyetleri durdurmak olmaz. Bu satıcıları, konaklayacakları yere ya gece yarısı veya sabaha doğru yönlendirmek gerek. Şehremini'nin bizzat bunu sağlaması lazımdır.

dinsin demek olur mu ticaret meşâgîli?
onlar ya nısf-ı leylde yahut alessheher,
mezun gerek taharrüke. Siz gösterin misâl

Hâmit'in çözüm teklifleri bellidir: Alış veriş belli saatlerde olmalı:

Yani muayyen olmalı sâ'ât-ı iştilgal,

Dr. Emin Bey'den isteklerini şöyle sürdürür Hâmit: Yukarda anlatıldığı gibi medeni bir ülkeye yakışmayan bu kusurlu ve çirkin görüntüleri sınırlamalı! Ayrıca o tezgâhların başında bulunan silahlı güruhu da buralardan men etmeli:

tahdîd edin o ayb ile noksanı; büsbütün
tevkif edin fakat o müsellağ kavaf ili.

Abdülhak Hâmit'e göre, bunca olumsuzlukları düzeltmenin yolu olarak her ne kadar Belediye Başkanı'ndan zecri, sert tedbirler beklense de bu güruhu ıslah etmek için başka çareler de düşünmek lâzımdır: Bu ülkedeki soysuz kimseleri ıslah etmek için bir "hayâ ve edep" okulu açmak gerekiyor.

Bîşek bu memlekette furûmâyegân için,
bir mekteb-i haya vü edeb muktezî bugün.

Hamit, manzumesinin son mısraında, bir şair için hiç de uygun düşmeyen çözüm teklifinde bulunuyor. Toplum düzenini tehdit eden bu lumpen/kopuk takımını fizikî tedbirlerle yola getirmek gerekiyor. Bu yol için kullanılan kelimeler ise şiir dilini zorlayan türden: *cebiri, kahır, te'dip, erâzil*.

Cebren ve kahren etmeli te'dîb erâzili!

Sonuç

Bu makalenin giriş kısmında da belirtildiği gibi, sanatçı çağının tanığıdır. Hamit bu şiirinde, İstanbul'un 1920'li yıllarını âdeta bir romancının kaleminden, bir ressamın fırçasından çıkmış gibi tasvir ediyor. Gördüğü aksaklıkların düzeltilmesini ise bir savcı tavrıyla talep ediyor. Metafizik gerilimlerin derinliklerinden aşk ve tabiatın enginliklerine kanat çırpan Abdülhak Hamit gibi bir şairin gündelik hayatı ilgilendiren böylesi konuları şiirine taşıması ilgi çekicidir.

Kaynakça

- AKINCI, Gündüz, Abdülhak Hamit Tarhan: Hayatı, Eserleri ve Sanatı (Doktora Çalışması), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1954
- ÇAMBEL, Hasan Cemil, (1987) Makaleler – Hatıralar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- DAVİSON, Roderich, H., (1997) Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform, Papirüs Yayınları, Ankara.
- ENGİNÜN, İnci, (1982) Abdülhak Hamid Tarhan: Bütün Şiirleri 3 - Hep Yahut Hiç, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KARAL, Enver Ziya, (1940) Tanzimattan Evvel Garplılaşma Hareketleri, Tanzimat I, Maarif Matbaası, İstanbul.
- Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali (Haz. Hayrettin Karaman vd.), (2004) Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- ERGİN, Osman Nuri,(1996) İstanbul Şehreminleri (Yayına haz.. Ahmet Nezih Galitekin), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- MARDİN, Şerif, (2000) Türk Modernleşmesi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARSALL, Gordon, (1999) Sosyoloji Sözlüğü, (çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü) Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- TİMUR, Taner, (1996) “Osmanlı Çalışmaları, İmge Kitabevi, Ankara.
- TURHAN, Mümtaz, (1994) Kültür Değişmeleri, 2. bs., İFAV Yay., İstanbul.